

“L’estat del país”. Informe anual 2013**2013: Un any de transicions**

No ha estat un any d'esdeveniments definitius. Ha estat un any en trànsit, de ressaca de problemes anteriors i d'incerteses sobre el futur. El món camina cap una certa multipolaritat, al mateix temps que la naturalesa del poder està en mutació. Europa ha viscut a l'espera de les eleccions alemanyes per veure com enfoca la sortida de la recessió, la nova fase de la crisi. Espanya viu submergida en una sensació de crisi institucional i econòmico-social. I Catalunya està immersa en les incerteses del procés de consulta iniciat pel seu Parlament. Hi ha molts deures urgents.

1.- Món: De la potència única a un mon multipolar.

La mort de Nelson Mandela quedarà com la icona de l'any 2013. La seva mort alimenta la melangia pels grans homes, en un temps accelerat que afronta noves fractures de gran envergadura i complexitat, però que, al mateix temps, sembla tenir pressa per acabar amb els mites. De Mandela, tanmateix, hem de guardar dues lliçons: la inutilitat de l'odi que, com ell deia, entela l'enteniment i els líders no se'l poden permetre, i, per tant, la capacitat d'estar per sobre de les fractures i del ressentiments a l'hora d'avançar i construir la reconciliació; i la inutilitat del victimisme: el que compta és el que nosaltres fem, no el que els altres ens facin a nosaltres.

En el pla internacional, tanmateix, l'any 2013 ens deixa tres missatges que són senyals del futur que ve: el pas d'un món unipolar a un món multipolar; la dificultat d'alguns països àrabs per avançar en el procés de reforma i democratització; i les contradiccions entre cultura democràtica i societat vigilada.

Obama va donar el pas d'anunciar una intervenció militar a Síria per l'ús d'armes químiques per part del règim d'al-Assad, tot i que una maniobra d'altres potències mundials, el va obligar a fer marxa enrere. Un principi d'acord amb Iran apunta a un canvi en l'escenari i en les jerarquies del Pròxim Orient. Tot fa pensar que anem cap un món en que, malgrat la seva superioritat militar, Estats Units ja no pot i potser no vol regnar sol. Xina torna a l'escenari amb totes les ambicions; Rússia vol recuperar els accents imperials, i les anomenades potències emergents malden per tenir veu i vot. I Europa ha de trobar la cohesió necessària per ser algú en aquest nou escenari: cada un dels països per separat –també Alemanya– no té capacitat per jugar un rol important en el nou concert dels grans Estats. Europa o troba el seu camí cap a formes renovades d'unitat política o es condemnarà a un paper secundari.

2013 ha estat l'any de la ressaca de les primaveres àrabs. Les aspiracions de llibertat expressades en les places públiques que varen tombar els règims a Egipte i Tunísia, i es varen estendre per la regió, han xocat amb la força dels moviments islamistes i amb el retorn dels militars. La lliçó és clara: els islamistes tenen gran implantació real, i difícilment serà possible una estabilitat democràtica si aquests moviments no accepten unes regles del joc compartides. Tanmateix, el missatge de la plaça Tahir segueix present. I la incorporació de Turquia a la protesta, amb les mobilitzacions de la plaça Taksim, obre perspectives noves i apel·la a la responsabilitat europea, tenint en compte que Erdogan ja fa temps que truca a la porta.

L'escàndol de les escoltes dels Estats Units a Europa torna a posar sobre la taula l'etern debat sobre seguretat i llibertats. En la mida en que les noves tecnologies traspassen totes les barreres, és el territori, fins ara sagrat, de la intimitat el que està en joc. Coincidint, tot cal dir-ho, amb una societat mediàtica que sovint converteix la intimitat en espectacle i en mercaderia. Tanmateix, les noves tecnologies també donen al ciutadà un poder nou. Més visibilitat i més vulnerabilitat del poder. Problemes complexos que no es resolen amb simples afirmacions de principis.

2.- Europa: Tot esperant la senyora Merkel.-

Europa viu en la malenconia de prendre consciència que està deixant de ser, irremeiablement, el centre del món. Aquest és el rerefons psicològic del mal europeu. 2013 ha estat un any al ralenti, en que les eleccions alemanyes han servit de coartada per seguir les inèrcies de les polítiques d'austeritat i evitar els debats conflictius. En tot cas, Alemanya s'apuntala a sí mateixa amb un govern de gran coalició per a la lenta sortida de la crisi. I no dóna senyals de variar: seguirà governant Europa amb una política que no és europea sino alemanya.

La sortida tècnica de la recessió i el retorn al creixement dels principals països europeus agreuja la sensació de desconcert per la dificultat que suposa definir un camí compartit pels propers anys. L'habilitat del Banc Central Europeu ha evitat l'agreujament de la crisi financera i del rescat. Però les ombres segueixen pesant sobre part del sistema financer, per les dificultats perquè el crèdit torni a fluir i l'economia productiva trobi recolzament. Paradoxes de la vida, mentre la irritació creix a Europa, i els populismes fan el seu agost, a Ucraïna, la bandera europea és onejada com a símbol de llibertat i de progrés.

3.- Espanya: Final de la recessió.-

A Espanya, la resistència del Govern ha permès evitar la intervenció total, malgrat que l'economia segueix vigilada des de Brussel·les, que ja està exigint noves reformes per l'any vinent. Aquest respir, més psicològic que real, incideix decisivament sobre els comportaments econòmics. Però és difícil que el missatge qualli amb les taxes d'atur existents i amb la caiguda salarial. És cert que els que han aconseguit conservar el lloc de treball, afavorits per la baixa inflació, podrien reobrir la roda del consum, però els temors són molt grans encara. I l'augment de la càrrega impositiva ha col·locat a les classes mitjanes i als professionals en una situació angoixada.

La ciutadania viu en gran desconfiança cap a la política, com s'expressa a totes les enquestes. La crisi econòmica ha coincidit amb la percepció d'esgotament polític

després de la transició. Han passat 35 anys. Globalment es pot parlar d'èxit. Per primera vegada a la història s'ha estabilitzat la democràcia en aquest país. Però els temps han canviat i la Constitució, en lloc d'obrir-se s'ha tancat, per les interpretacions que n'han fet, tan els governants com el Tribunal Constitucional, i així els mecanismes grinyolen. Per això, aquest any la reforma de la Constitució ha estat present en el debat polític de manera reiterada. Hi han contribuït tres factors: la crisi institucional, la crisi territorial i la crisi de confiança.

Podria semblar que el detonant d'aquest debat ha estat l'anomenat procés sobiranista català. Però no és només així. És cert que qualsevol intent de buscar una tercera via entre el manteniment del *status quo* i els plantejaments que afloren des de Catalunya passa per un debat sobre una possible reforma constitucional. Però les raons que fan aconsellable una renovació a fons, una reforma real –en el sentit de redistribució efectiva del poder– vénen de lluny. La sensació de que hi ha averies a tots els nivells institucionals s'ha agreujat amb la dificultat d'assumir responsabilitats per part dels dirigents polítics; en el paper secundari del Parlament, en l'ajornament permanent de les reformes del poder judicial; en els conflictes de competències entre Estat i comunitats autònomes; en els intents del Govern de reduir el poder polític autonòmic; i en l'estancament dels partits polítics. El “No ens representen” dels moviments socials, mereixeria un punt de consideració. És cert que moltes d'aquestes qüestions es podrien resoldre per la via d'una cultura política més democràtica.

Hi ha la sensació de que manca coratge per prendre iniciatives i decisions impopulars i de capacitat per explicar-les i convertir-les, a la llarga, en actius. Tot plegat podria ser el motiu per intentar recuperar l'esperit constituent i reobrir així, sobre bases noves, una etapa de futur. En aquest sentit, és preocupant, en sentit contrari, l'intent posat en marxa pel Govern, amb la llei Wert d'educació, que lamina la pluralitat lingüística.

Sovint ancorada en una cultura política de vencedors i de vençuts, Espanya necessitaria un replanteig de les bases polítiques de la convivència. Però quan les

demandes democràtiques de la ciutadania que vénen de Catalunya o que s'expressen a través de moviments socials, no se'ls dóna ni tan sols el reconeixement de la interlocució, les expectatives d'una reforma de les institucions i de les pràctiques democràtiques són molt limitades.

4.- Catalunya: A l'ombra del procés.-

Catalunya viu sota l'efervescència del moviment iniciat l'11 de Setembre del 2012. Un moviment que va més enllà dels partits polítics i que ha servit perquè els que menystenien la seva importància, els que pensaven que era una foguerada que s'apagaria, prenguin consciència de que hi ha una qüestió real. I que fer veure que s'ignora i deixar que passi el temps no porta enlloc: el procés prendrà un camí o un altre a curt termini, però està aquí per quedar-se. I és una dada de la política catalana que no es pot ignorar.

Aquest procés transcorre, ple d'incerteses, en el marc d'una situació econòmica que ha deixat a la Generalitat sense capacitat de finançament extern, que ha comportat unes polítiques d'austeritat amb conseqüències directes pel benestar dels ciutadans, i que ha tingut en el comerç exterior l'única senyal realment positiva aquests anys, al temps que la restricció del crèdit ha afectat a moltes petites i mitjanes empreses catalanes.

Hi ha una sensació de que la crisi es fa molt llarga, i la gent comença a pensar quan i com ens en sortirem. Hi ha molta gent que ha vist la seva economia tocada, i les repercussions socials també es veuen arreu. Hi ha una preocupació creixent per l'horitzó incert que tenen les generacions més joves i per la sostenibilitat dels models de benestar coneguts.

En aquest context, Catalunya té algunes qüestions bàsiques que ha d'afrontar i que, perquè no admeten ajornaments, no haurien de quedar en segon pla ocultes per la força del debat sobiranista, ja que són capitals per el futur del país. Així:

A.- La qüestió de l'ensenyament. Hi ha una legítima preocupació per la qüestió dels idiomes i, certament, cal posar tots els mitjans perquè els estudiants acabin

l'ensenyament sent trilingües. Però, no només això: hi ha dèficits greus en coneixements, en instruments bàsics com les matemàtiques i en actitud, que l'ensenyament sigui una veritable formació. El nivell de l'ensenyament bàsic és determinat per la qualitat d'un país. I, pel que fa a la Universitat, se li ha d'exigir internacionalització creixent, recerca sense detriment de l'ensenyament (la transmissió del saber segueix sent la seva principal funció) i millor presència i aportació a la societat. La Universitat ha de connectar millor amb els mitjans de comunicació, amb les infraestructures culturals, amb les empreses de valor afegit i amb les institucions de la societat civil.

B.- L'economia productiva. La potenciació de l'economia productiva ha de ser un objectiu estratègic: per la seva capacitat d'estructuració del país, per ser demandant de treball, i per ser una via cap la internacionalització efectiva de l'economia. Aquesta potenciació passa, en bona mesura, per una decidida aposta per la innovació i, subsidiàriament, per una millora de la despesa dedicada a la recerca tant a nivell públic com privat.

C.- L'excel·lència sanitària. El manteniment dels alts nivells de qualitat en la sanitat pública i la potenciació de tot el que té a veure amb el que en podríem dir la funció biomèdica: recerca, medicina assistencial, qualitat de vida i tecnologies de la vida són capitals pel país.

D.- I, finalment, la qüestió del treball. El treball ha esdevingut un bé escàs. No podem limitar-nos al discurs convencional que afirma que, amb el creixement, arribarà la recuperació de l'ocupació. Les noves tecnologies redueixen la demanda de treball poc qualificat, els creixements previsibles a curt termini no permeten grans progressos en el mercat laboral, cal pensar on i com crear ocupació i com organitzar-nos en una societat d'escassetat de treball.

Tot això crea desànim i desafecció amb els governants, desafecció amb tots els polítics, desafecció amb Espanya, i desafecció amb la UE. I això passa en el moment en el que més cal la política, entesa com la gestió dels interessos

col·lectius i com la capacitat de recerca de pactes i compromisos. Sense política segur que no ens en sortirem.

No podem perdre de vista aquestes i altres qüestions sigui quin sigui el desenllaç del procés sobiranista, que entra en una fase que requereix lideratge polític, màxima tenacitat i constància en la negociació, i construcció d'amplis consensos per evitar qualsevol fractura en el país. La proverbial incapacitat per entendre què vol dir un estat plurinacional i que el problema que Catalunya planteja no és econòmic, ni ideològic, sinó principalment de reconeixement, dificulta les possibilitats d'acord. Però prudència, grandesa, respecte, tenacitat i sentit de l'oportunitat és el que ens hem d'exigir a nosaltres mateixos i als altres, perquè tot pugui transcórrer de manera civilitzada i democràtica.

Barcelona, 20 de desembre de 2013